

Franc Vidmar - Pustotnik

(1867–1952)

Tončka Galjot

Franc Vidmar - Pustotnik. Vir: Loški Razgledi, 1991.

*Da kakšno zložim, to ne tajim,
dost pesmic znam,
da sem pa zložu tisto od Polancov,
pa ne priznam.*

*Polcaj je molu roženkranc,
da b tožbo zgubu Vidmar Franc.*

V Železnih nitih št. 8 in št. 9 je bilo Francu Vidmarju - Pustotniku, ljudskemu pesniku, v spomin napisano nekaj o njegovem življenju in njegovih pesmih, ki so se ohranjale v rokopisu.

Moj spomin seže v petdeseta leta 20. stoletja, ko smo poslušali sivolasnega pevca, stal je na mizi pod lipo gostilne Zadruga na Češnjici ter ob spremljavi orglic pel pesmi. Veliko teh pesmic je znal tudi moj oče, vendar jih ni zapisoval. Spomnila sem se, da imam v arhivu zvezek strica Maksa Lotriča z več pesmimi, ki so krožile med ljudmi. V njem sta zapisani pesem o selški železnici in Knapovska. V ljudskem spominu pa živita še danes in zato je prav, da se ju zapiše in objavi, ker bosta sicer izginili iz spomina. Dobro se ve, da njegove pesmi niso na visoki ravni, so le primer literarčenja (izraz uvedla M. Stanonik), ko se nešolan človek vse življenje ukvarja

z verzi. Pustotnik je v svojih pesmih opisoval dogodke, ki so se dogodili v njegovi okolici, v Selški in Poljanski dolini ter v Škofji Loki. Vzor mu so bile ljudske pesmi, preproste in včasih robate, s samo njemu lastnim podajanjem, ki ga je težko posnemati. Žal ni ohranjen tonski zapis, ki ga je posnel na Radiu Ljubljana, ki ga je v eni od pesmi tudi opisal. Bil je lovski čuvaj in njegovo druženje z lovci po gostilnah je bilo vir zbadljivk na njihov račun. Dobrodošel je bil povsod, kjer je bilo zbranih več ljudi, rad je pel v dobrih družbah. Vedeti moramo, da na začetku 20. stoletja ni bilo ne radia in ne televizije, zato so ga radi poslušali, ko jim je zapel.

V nadaljevanju so objavljene pesmi, ki pripovedujejo o dogodkih v Selški dolini. Najprej dve pesmi, v katerih slavi našega znanega rojaka dr. Janeza Evangelista Kreka:

Selška železnica

1.

*Kaj se je zvedl zdaj,
prav Pstotnikov sin
nov cug bo naredl
po Selški dolin.*

2.

*Kdo se je to spomnil
gospod dr. Krek,
prav dost vozit
bi blo po te štek.*

3.

*Ženirji že merli
so cug po dolin,
kedol vozu bo hlode
nazaj gor pa vin.*

4.

*In tud tolk bi nebilo treba
železniških konj,
namest konj bo pa
vozu železni vagon.*

5.

*Ljudje se že brigajo in kregajo
kje bo štacjon,
prav kje bo obstajal
železni vagon.*

6.

*Na Luš na Mlinarjov niv
blo narbel ljubezniv,
pa možem Bukolanom
to ni dopadliv.*

7.

*Dolenščan bi ga tud rad imel
pa Selčan,
pa kolk bo štacjonov
to še ni znan.*

8.

*Ta prvi od Trate
bel gvišno bo v Lok,
ta drug bo na Bukovc
če ne bo pa jok.*

9.

*Ta tretji bo v Selcih,
kjer velika je vas
bjo lohka ga naredl,
ki imajo dnar v šparkas.*

10.

*Četrt narbel fest
bo v železnikem mest,
bo Johan dav njivo
štacjon bo pri cest.*

11.

*Železnšk možje
ga že davno žele,
tud kmetje gorjanc
se ga nič ne boje.*

12.

*Kmalu Hrvatje bojo prišli
da ga bojo ravnal,
da še lahko se soldati
po njem bojo pelal.*

13.

*Zato pa je govoru
gospod dr. Krek
narbližje na Laško
bo blo po ti štrek.*

14.

*Bog živi gospoda Kreka
ta je Štokarjov sin,
on bo spelov to štreko
po Selški dolin.*

15.

*Če ta štreka držala
bo cel na Podbrd
bo država plačala
bojo kmetje brez skrb.*

16.

*Ta cug bo koristil
cel Kranjski dežel,
zato ga bli kmetje
vsi vesel.*

17.

*Les se draž bo prodav,
če Lah vojsko naprav,
pa tud lož bo cesar
soldate ke gor dav.*

18.

*Če bi Lah kdaj vojsko začev
in vnel bi se punt,
bi vesel se tje pelov
ljubljski regiment.*

19.

*Ta štreka bo imela
en velik pomen
še le poj bomo vidl
ko cug bo narjen.*

20.

*Bojo vriskal in kričal
živjo gospod dr. Krek,
ker se bojo lohke pelal
nalešč po te štrek.*

Živjo gospod dr. Krek!

Kreku v spomin

1.

*Imela je Sevska dolina
anga vlikga moža
imela je sina
Štokarjovga.*

2.

*Je biv za poslanca
je biv velk gospod,
gaj pozdravlala Lublana
pa tud še dergod.*

3.

*Kej biv na svet živ
ta gospod lubezniv
kok je lepo pridgov
pa ludi učiv.*

4.

*Učiv opominov
je grešne ludi
v Sevcah pa sinov
zej takih več ni.*

5.

*Jugoslavjo je naredu
kjo ubeden drug ni
kej že napred vedu
koga se zgodi.*

6.

*Ke bo Avstrija nehala
Jugoslavija peršla
Jugoslavija deb stala
do konca sveta.*

7.

*Dohtar svetga pisma
j von živu na svet
vsa čast in slava
se mora mu pet.*

8.

*Se mora mu pet
da bo slišov cev svet
dej blo škoda gospoda
prezgodaj umret.*

9.

*Za Sevsko dolino
tam prosi Boga
sta vkup s svetim Petram
bla skupaj doma.*

10.

*Zato so pa precej
ponosn Sevcān
kjem Krek pa svet Peter
stojita na stran.*

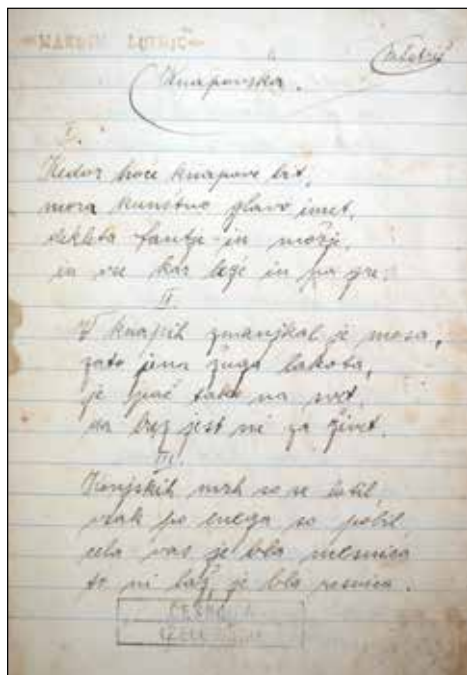
11.

*Kdor je doma
v lep Sevski dolin
zanga gor Boga
pros Štokarjov sin.*

12.

*Toj biv Štokarjov sin
ke ga mam skoz v spomin.
kok biv je vesev
sej koj smejat začev
ke sm mu od ševlskega
vovka zapev.*

Arhiv: Tamara Frelih,
rokopis: Angela Jelovčan

Knapovska

1.

Kdor hoče Knapovc bit,
mora kunštno glavo imet,
dekleta, fantje in možje
in vse kar leze ino gre.

2.

V Knapih zmanjkal je mesa,
zato jim žuga lakota.
je pač tako na svet,
da brez jest ni za živet.

3.

Konjskih mrh so se lotil
vsak po enga so pobil,
cela vas je bla mesnica,
to ni laž, je bla resnica.

4.

Po svet se je zvedlo naenbrt
da je v Knapih konjska smrt,
vsak je reku, ti nemarne rit,
želim vam dober apetit.

5.

Pa te preklicane žene
kontent še niso ble,
rekle dedcem so tako,
pripravite še oslovsko meso.

6.

Možje so rekli, ja hudič,
oslov naj kupijo fantič.
osel je en žleht hudir,
nas pa pustite prmir.

7.

Dva fanta oba koparja,
ker sta imela dnarja
zares osla sta kupila
od tastarga Kajžarja.

8.

Kajžar bil je zlo vesel
prav rad je dal to grdo zver,
za del je bil čist zaneč
zato ga dav je preč.

9.

Fanta sta vesela oba
ker je kupčija dobra bla,
sej biv je skor napov zastonj
koštov je samo tristo kron.

10.

Dedca Kajžarca zmerjala
ti mrha stara pijana,
zdaj boš pa sam na puklu nosu,
pa pogledvov, kje je vosu.

11.

*Ker sta se za osla bala,
sta ga tud koj plačala,
koj na to sta ga odgnala
Kajžarc fige sta kazala.*

12.

*Habjan se smeje ha, ha, ha
od kod sta pa ta dva doma,
prov gotov sta šintarja,
al pa sta dva Knapovca.*

13.

*Osel imel je slab korak,
zato sta trpla gor po dlak,
oba Peter in Francek
sta vlekla ga za štrek.*

14.

*Osel bil je slab falot
oba prekucnu je pod plot,
pa sta klela pa prebit
sta tepla ga po rit.*

15.

*Nato pa jezna oba
v Pozern ga priženeta,
dol sta mal počila
en štamperle popila.*

16.

*Osu rigov je na glas
da ga slišal so po vas,
Pozerjan so rekl ta pa ta,
ker zna i pa a.*

17.

*Prmejdunej sapralot
v Knape je še dolga pot
zato naprej se podasta
lustik in korajžnega srca.*

18.

*Čez Primcev hribec sta se podala,
ker sta se hribovcev bala
ker hribovci so vsi
na osle zelo hudi.*

19.

*Na hribu sta srečala fantiče tri
ki so pr Jerič v Knapih bli,
ker domov se jim mudi
gredo kar po bližnjici.*

20.

*Fanti se norčujejo tako
za vas prav dober bo,
za nas tabolš ljudi,
pa osel dober ni.*

21.

*Fanta si mislita tako
tud za vas še dober bo
še vedli ne boste nič
ko ga boste jedli pr Jerič.*

22.

*Oslovska mrha pa jo ureže
čez Jakonove trbeže,
za njim sta klela knapovska fantiča
to je pa več kot pov hudiča.*

23.

*Nazadnje vsa premočena
v Knape ga prženeta.
Peter Špilarjov pa prav,
zdaj bo konec vseh težav.*

24.

*Začela klicat sta po vas
osla imamo zdej per nas,
knapovci pa vsi vesel
gledat vosla so hitel.*

25.

*Precej od daleč pa so stal,
osla so se nekoliko bal,
vsi pa rekli so tako,
prav lep bo imel meso.*

26.

*Vsi začeli pa so vpit,
osla morda koj pobit,
vsakmu dajte kos mesa
da ga kuhal bo doma.*

27.

*Janez Balančov pa prav
Lovričk udaru bo po glav
on ta kšeft prav dobr zna
potovku je že konja dva.*

28.

*Lovričk prnese težak kij
je osla udaru po betic,
da koj na tla se zvali
vse šter od sebe pomoli.*

29.

*Živjo, živjo zlodjov osu
ti ne boš več gnoja nosu
zdaj smo mi na vrh
smo že vaje takih mrh.*

30.

*Vosla treba blo je s kože vzet
zato začeli so ga dret
za noge ga pa drže
vsi knapovski može.*

31.

*Vosu imov je en cent mesa
petnajst funtov pa loja
prav trdna je oslovska koža,
kupil jo je Blaškov Joža.*

32.

*Prav dobra je oslovska kri
zato klobase Lukman jim naredi
to so ble vesele Knapovske ženice
ko so grele krvave klobasice.*

33.

*Mesa pa vsakemu eno kilo
sta ga dala za ta prvo silo,
vsa vas je bla vesela
ker je fest koline imela.*

34.

*Osel imel je štir noge
zato sta imela vsak po dve
kosmata ušesa dva
sta imela vsak enega.*

35.

*Jerišk sta pošto dala
da b nekej tud prodala,
prav dober je voslovsk meso
poznal nobeden nič ne bo.*

36.

*Eno četrť je Jeriška vzela
ker je blizu bla nedela
v nedelo pivska je navada ta
liter vina kos mesa.*

37.

*Tako cela Knapovska vasica
je jedla magarica
pa tud Pozernski fantič
so ga jedli pr Jerič.*

38.

*Balančov Francek ma zvito glavo
zato se zmislu je tapravo,
da vse oslovške šter podkov
gor na škorne bo prbov.*

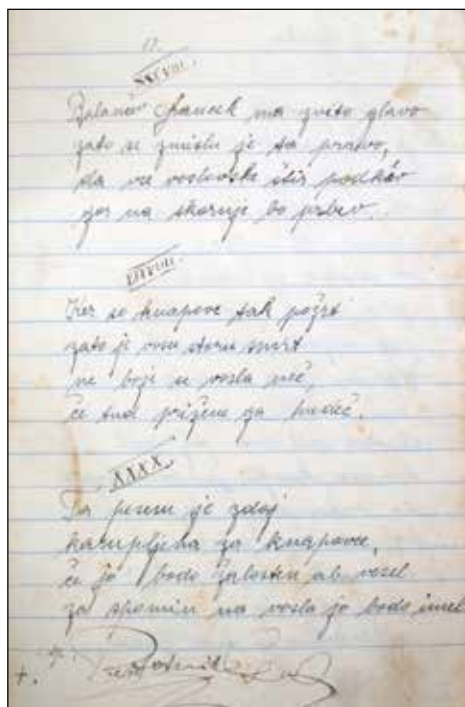
39.

*Ker so Knapovc tak požrt
zato je vosu storu smrt,
ne boje se vosla neč
četud pržene ga hudeč.*

40.

*Ta pesem je zdaj kamplena
za Knapovce je bla zložena,
če jo bodo žalosten al vesel
za spomin na osla jo bojo imel.*

Arhiv: Tončka Galjot,
rokopis: Maks Lotrič

Kaj je nov'ga po dolin'

*Kaj je nov'ga po dolin' –
vovk je hodu po Moškrin!
Reku je Oštermanov sin,
lovci mi le koj za njim.*

*Pošto j' dav na vse strani,
kdor se vovka ne boji,
naj vzame puško al' pa kov,
saj Kankl tud bo šov.*

*K'je najbel' korajžen mož,
če je nas več ga bomo lož.
To je tok svojeglava žvav,
da še lovcam se postav.*

*Paršl so na vovkov sled,
Kankl nož nabrus najpred.
Če ga s svincem nam ubov,
ga pa z nožem bom zaklov.*

*Biv je tud Hrenov sin,
slediv je vovka po Moškrin.
Jemu je puško in dolgi nož,
pa patronov skor' za'n koš.*

*Lepo prosila gaj gospa,
Lub' moj mož, ostan' doma.
To'k korajžen n'kar ne bod
in nad vovka n'kar ne hod.*

*B'lo je tud drugih lovcev več,
Dobrnk in pa Jereč,
se pa nista bala neč,
sta bla dve ur' od vovka preč.*

*Dobrnk na vsakmo grič,
žgajne piv je na Planic.
Pstotnik in Kocjanov sin
imel so vovka v spomin.*

*Hren podav je žen' roko,
Jaz ga bom, vovk me ne bo.
Če j'ta star al' pa ta mlad,
jest ga bom, k' sem mesar.*

*Drug ljudje so se tu m'nil,
da so vovka res sledil.
Ne le enga, bla sta dva
al' pa Joškovcovga psa.*

*Reku je Oštermanov sin,
da sta šla prek Moškrin.
Poj pa šla sta še naprej,
da sta bla od lovcov frej.*

*Bala sta se Kanklna
in pa noža Hrenovga
in pa puške toplarce,
ke Maticčk jo jemu je.*

*Imel so jih tud' drug' Ločan,
al paršl zdej je vse na dan.
Ko so se zgovarjal,
vse so se vovka bal.*

*Bla je vovkulja al' pa vovk,
Hren najbol' korajžen člov'k,
kje že tok volov pobov,
pa biv vovka tud zaklov.*

*Mlinar Gropa ni tov jet,
je še od takrat vovka set,
k' ga je v Ševle gledat šov,
leta 1 tisoč 9 stov.*

*Ševlan so tud vovka ubil,
Ločan so ga pa le sledil.
Najbrš le enga kosmat'ga psa,
iha hiha iha ha.*

*Frtnovc prav, de ni bil pes,
vovkula j'bla, je imela ses'.
Joj vidu Kankl, joj poznov,
k muj na smreko ušov.*

*Kje Joškovc zvedu, sej smejav,
de pes je biv njegov ta rjav.
Za vovka imel so ga v Moškrin,
toj zašmel po vse dolin.*

*Le za njim, vse za njim,
cajt' mamu, kje pozim'.
Srečen biv je Joškov pes,
k' je hodu le ponoč po ves.
Ke pa hodu b' biv po dnev,
Hren b'mo biv žulejne zvez.*

Kovkarjeva kajža. Foto: Gregor Galjot

Med pripravo prispevka je bilo ustanovljeno društvo Pustote, ki je poskrbelo za popolnejši življenjepis in pesmi Franca Vidmarja – Pustotnika ter pesnika in pisatelja Janeza Okorna.

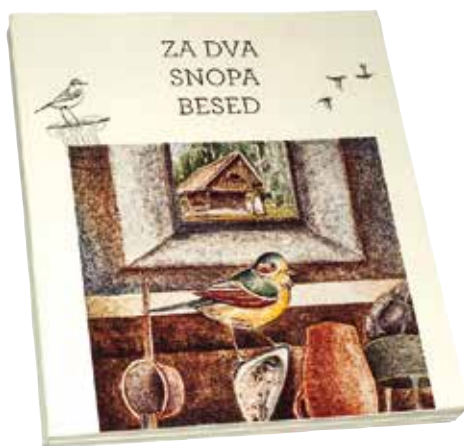
Kulturno-zgodovinsko društvo Pustote

V Luši so ustanovili Kulturno-zgodovinsko društvo Pustote z namenom ohraniti stavbno dediščino Kovkarjeve kajže, rojstne hiše Franca Vidmarja in Janeza Okorna. Lastnik hiše je Branko Omahen, vnuk Jožeta Okorna, ki je kupil hišo od Pustotnika. Hiša je bila nujno potrebna nove slamnate kritine, vendar take investicije sedanji lastnik ne bi zmoget. S projektom ohranitve te kulturne dediščine je društvo Pustote s pomočjo donatorjev, prostovoljcev ter neutrudnega dela predsednika Matjaža Berganta, ki je znal pridobiti prave sodelavce, poskrbelo, da je hiša dobila novo slamnato streho.

Tako je kajža ohranjena v prvotni podobi, saj se je tudi do sedaj izognila vsem modernim posegom, in predstavlja takratno stavbno kulturo.

Ob otvoritvi strehe je bila izdana knjiga *Za dva snopa besed*, v kateri je opisano Pustotnikovo življenje in objavljene njegove pesmi ter povesti, črtice in legende prežgodaj, že v 23. letu umrlega semenišni-

ka Janeza Okorna. V nadaljevanju objavljamo Okornov življenjepis in eno izmed njegovih črtic, ki jih je zbrala in uredila njegova pranečakinja Špela Omahen Regovc. V uvodni besedi h knjigi je predsednik Matjaž Bergant zapisal, da sta se v Kovkarjevi kajži rodila dva pesnika, ki so jima bili skupni rojstna hiša, pesniški talent in ljubezen do slovenske besede. S knjigo pa so objavljena njuna dela in rojakoma je postavljen knjižni spomenik. Knjigo je možno kupiti v društvu po e-pošti: info@kovkarjeva-kajza.si.

Knjiga *Za dva snopa besed*. Izdalo Kulturno-zgodovinsko društvo Pustote.